

Janje Vidmar bo zagotovo pritegnilo pozornost bralk in bralcev različne starosti, takih, ki se odpravljajo na svojo lastno ustvarjalno pot, seveda pa tudi tistih, ki jih pisateljica s svojimi knjigami spodbuja k iskanju odgovorov na življenjska vprašanja, jih začara ter jim prinaša vznemirljivo svobodo in posebno lepoto.

Marija Švajncer,

marija.svajncer1@gmail.com

SIMPOZIJ OB 110. OBLETNICI ROJSTVA ANTONA VRATUŠE

Znanstveni simpozij *110. obletnica rojstva Antona Vratuše*, ki sta ga organizirala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (I. razred za zgodovinske in družbene vede in II. razred za filološke in literarne vede) in Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija, se je odvijal od 19. do 20. februarja 2025 v Ljubljani (Dvorana Slovenske akademije znanosti in umetnosti – SAZU) in v Murski Soboti (Dvorana Pokrajinske in študijske knjižnice – PiŠK).

Anton Vratuša, slovenski politik in diplomat, borec NOB, publicist, urednik, humanist, družboslovec, jezikoslovec, slavist in slovenist, literarni zgodovinar in kritik, prejemnik številnih državnih odlikovanj in priznanj, univerzitetni profesor in akademik se je rodil 21. februarja 1915 v vasi Dolnji Slaveči, umrl pa 30. julija 2017 v Ljubljani. V zgodnjih letih so ga zanimala splošna jezikoslovna vprašanja, kmalu pa se je osredinil na jezikovne razmere

v Prekmurju in Porabju. Kasneje se je ukvarjal predvsem z vprašanjem Slovencev v sosednjih državah; med letoma 1988 in 2002 je bil predsednik Odbora za proučevanje narodnih manjšin na SAZU.

Prvi dan so se v Dvorani SAZU zvrstili pomembni govorniki in predavatelji: simpozij je otvoril akademik prof. dr. Peter Štih, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, takoj za njim je imel govor Marjan Šiftar, predsednik Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan ter nekdanji predsednik Danilo Türk. Marko Snoj (Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU) je v prispevku *O priimku Vratuša* govoril o izvoru našega panonskega priimka Vratuša: gre za tvorjenko iz nekega rojstnega imena in pripone *-uša*, tako kot imamo npr. iz krstnega imena Ivan priimek Ivanuša. Jože Pirjevec (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) je obujal spomine na Vratušo v prispevku *Spomin na Vrana*. Boštjan Žekš (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) je predstavil prispevek *Česa sem se naučil od Vratuše*, Zdravko Mlinar (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) pa prispevek *Vratuševa vloga v mednarodnem družboslovnem raziskovanju*, v katerem je povedal, da je Vratuša deloval predvsem kot politik, vendar si je hkrati prizadeval tudi za napredovanje in odpiranje na področju družbenih znanosti, za Slovenijo pa je še posebej pomembno, da je dosegel ustanovitev in delovanje Mednarodnega centra, kar je spodbujalo povezovanje s svetom, predvsem z manj razvitimi državami.

Po odmoru so nastopili: kardiolog Mitja Lainščak (Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani) s predavanjem *Dolgoživost*, Boris Jesih (Inštitut za narodnostna vprašanja): *Vloga znanosti in civilne družbe pri priznanju obstoja štajerskih Slovencev* ter Attila Kovács (Inštitut za narodnostna vprašanja): *O internaciji prekmurskih Madžarov leta 1945 – dokument iz korespondence med Vanekom Šiftarjem in Tonetom Ferencem*. Matjaž Klemenčič (Inštitut za narodnostna vprašanja) je v prispevku *Vratuša in Slovenci v sosednjih državah Republike Slovenije* govoril o tem, da je akademik Anton Vratuša imel dve pomembni politični funkciji, ki sta mu omogočali spremljanje in razumevanje položaja Slovencev v sosednjih državah Republike Slovenije – kot podpredsednik jugoslovanske (1971–1978) in predsednik slovenske vlade (1978–1980) je soodločal o politiki SFRJ do slovenskih avtohtonih manjšin v sosednjih državah.

V popoldanskem delu simpozija so nastopili: Marjan Šiftar s prispevkom *Vanek in Vran – dva orača in velika prijatelja*, Matjaž Mulej (Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru): *Štiri desetletja dragocenega sodelovanja z Vranom* in Jože Osterman (Zveza Kulturnih Društev Slovenije): *Vratuša in 400-letnica smrti Primoža Trubarja* ter Dušan Plut: *Vratuša in trajnostni sonaravni razvoj*; Vratuša je bil namreč prepričan, da so krajinski in drugi parki ter ostale ustanove za celostno upravljanje zavarovanih naravnih območij ustrezen trajnostno sonaravni instrument organizirane družbe za nujne spremembe v načinu življenja posameznika, lokalne

skupnosti in globalne družbe. *Silvo Devetak* (Pravna fakulteta Univerze v Mariboru) je v prispevku *Vratuša – slovenski svetovljan* zaključil, da je Vratuša v svetovljanskem razmišljanju in delovanju postavljajal na vidno mesto ljubezen do svojega naroda, kar mu je bilo najbrž določeno že ob rojstvu v slovenskem Prekmurju.

Drugi dan simpozija ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše je potekal v dvorani Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota. S pozdravnim nagovorom sta nas pozdravila Marjan Šiftar, predsednik Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, in Damjan Anželj, župan Mestne občine Murska Sobota. Nadaljevala so se predavanja z jezikoslovno tematiko. Marija Kozar - Mukič (Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Muzej Savaria v Szombathelyu) je v članku *Vratuša in Porabje* spregovorila tudi o Antonu Vratuši, ki je ob študiju med letoma 1936 in 1941 objavljajal jezikoslovne in literarnozgodovinske članke, povezan predvsem z rodnim Prekmurjem, v nekaterih delih pa tudi s slovenskim Porabjem, npr. v svoji seminarski nalogi *Jezikovne razmere v severnem Prekmurju in slovenskem Porabju*, za katero je na univerzi prejel svetosavsko nagrado. Mihaela Koletnik (Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za slovanske jezike in književnosti) je v članku *Prekmursko narečje v Vratuševem rojstnem kraju Dolnji Slaveči* predstavila slaveški govor, ki se uvršča v prekmursko narečje panonske narečne skupine, natančneje v njegovo severno, tj. goričko podnarečje, ki se govori ob zgornji Ledavi in v Porabju. Govor je analizirala na različnih jezikovnih ravneh: glasoslovni,

oblikoslovni in leksikalni. Tjaša Jakop z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, ki je z akad. Vratušo sodelovala pri raziskovanju Pavlovega jezikoslovnega dela, je v svojem prispevku *Raziskovanje prekmurskega govora Cankove* spregovorila o cankovskem govoru, ki se uvršča v prekmursko narečje panonske narečne skupine, natančneje v njegovo raven-sko-goričko podnarečje. Govor je analizirala na vseh jezikovnih ravlinah (poleg glasoslovne in oblikoslovne je analizirala tudi besedje ter frazeologijo govora) in ga primerjala s približno sto let starim gradivom, objavljenim v glasoslovni razpravi Avgusta Pavla iz leta 1909.

Po odmoru je Marija Bajzek (Filozofska fakulteta, ELTE Budimpešta) v prispevku *Nomen est omen – Jožef Košič* predstavila osebni pogled na namen, delo, rezultate in zaključek delovanja Košičevega sklada ter nadaljevanje prvotne zamisli na slovenistiki na ELTE v Budimpešti. Jožica Jožef Beg (Zveza društev Slavistično društvo Slovenije) je v članku *Vratuša – častni član Slavističnega društva Slovenije* predstavila akademika Antona Vratušo kot slavista in častnega člana Slavističnega društva Slovenije. Hotimir Tivadar (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slovenistiko) je v predavanju *Vratuša in slovenska (jezikovna) identiteta* Vratušovo delo in njegove izbrane misli umestil v slovenski in prekmurski nacionalni in multikulturni prostor, Mitja Slavinec (Fakulteta za naravoslovje in Matematika Univerze v Mariboru; Pomurska akademsko-znanstvena unija) pa je v

prispevku *Vratuša in PAZU* poudaril Vratušovo vlogo pri ustanovitvi PAZU in njenem delovanju.

Po odmoru je Stanka Dešnik (Javni zavod Krajinski park Goričko) v prispevku *Vratuša in Krajinski park Goričko* slikovito predstavila delovanje Vratuše pri delu za Krajinski park Goričko; Vratuša je namreč pozorno spremljal nastajanje Trideželnega parka Goričko-Raab-Örség in pomagal pri organizaciji in srečanjih. Sledila so še tri predavanja: Jože Vugrinec (Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota): *Vratuša in Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota*, Danijel Grafenauer (Inštitut za narodnostna vprašanja): *Vratuša in Odbor za preučevanje narodnih manjšin pri SAZU* in Robert Hajszan (Panonisches Institut/Panonski institut, Güttenbach/Pinkovac): *Dva jubilara u Gradišću: o Mati Meršiću Miloradiću i Ignacu Horvatu*. Marko Jesenšek (Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za slovanske jezike in književnosti) je s prispevkom *Vratuševa prekmuriana* zaokrožil znanstveni del simpozija, Marjan Šiftar pa nas je povabil na prireditev v poklon Antonu Vratuši, častnemu članu Ustanove in častnemu občanu Mestne občine Murska Sobota. Ogledali smo si dokumentarni film o Antonu Vratuši in uživali ob žametnem glasu povezovalca Boštjana Rousa in zvokih cimbal Andija Sobočana.

Tjaša Jakop,

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša,
ZRC SAZU, tjasa.jakop@zrc-sazu.si